

Вікторія Хребтова,
викладач кафедри мовної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті подані інтерактивні технології полікультурного виховання студентів юридичних спеціальностей засобами іноземних мов та переваги їх застосування у процесі полікультурного виховання майбутніх правників. Спрямованість навчально-виховного процесу потребує запровадження сучасних інноваційних підходів.

Ключові слова: *інтерактивні технології, полікультурне виховання, іноземні мови, навчальний процес, студенти юридичних спеціальностей.*

В статье наведены интерактивные технологии поликультурного воспитания студентов юридических специальностей средствами иностранных языков и преимущества их использования в процессе поликультурного воспитания будущих юристов. Направленность учебно-воспитательного процесса требует внедрения современных инновационных подходов.

Ключевые слова: *интерактивные технологии, поликультурное воспитание, иностранные языки, учебный процесс, студенты юридических специальностей.*

Interactive technologies of multicultural education of law students with special means of foreign languages and advantages of their use during the multicultural education of future lawyers are considered in the article. The orientation of the educational process requires the introduction of modern innovative approaches.

Key words: *interactive technologies, multicultural education, foreign languages, educational process, law students.*

Розвиток національної системи освіти в Україні відбувається шляхом гуманізації й демократизації, про що свідчать зміст реформ, сутність державних документів, які визначають стан і перспективи освіти: Закон України «Про освіту», Укази Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні», «Основні напрями реформування вищої освіти», постанови Кабінету Міністрів України, Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»),

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти, закони прямої дії «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», Концепція громадянського виховання, Національна програма патріотичного виховання населення, Концепція державної мовної політики, розвитку духовності й зміцнення моральних засад суспільства.

На жаль, незважаючи на те, що за останні часи розвитку суспільства сталося чимало позитивних змін у системі освіти, класична дидактика вищої освіти з її закономірностями, принципами, формами та методами навчання не завжди відповідає вимогам сучасності.

Тому, як зазначають численні науковці, зокрема Л. Чеховой, однією з тенденцій розвитку професійної освіти в Україні є «спрямованість навчально-виховного процесу на запровадження інтерактивних освітніх технологій, створення під час професійної підготовки умов для ефективного інтелектуального розвитку особистості майбутнього фахівця» [5, с. 42–43].

Останнім часом зростає зацікавленість науковців і вчителів-практиків інтерактивними технологіями, зокрема їх можливостями для розвитку творчого потенціалу, активізації мислення. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що інтерактивні технології розглядаються в контексті особистісно-орієнтованих технологій. Їх ознаки можна знайти в технології кооперативного навчання, діалогічного навчання, ігрових технологій, технології організації групової навчальної діяльності. Цьому питанню присвячені дослідження К. Баханова, О. Глотова, К. Нор, О. Пехоти, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. П'ятакової, Г. Цукерман, О. Ярошенко та ін. Як специфічна категорія інтерактивні технології розглядаються М. Кларінім, В. Гузеєвим, О. Пометун та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зробити висновок про певні труднощі та проблеми, які існують в сучасній системі вищої освіти. Зокрема процес реформування освіти, який триває в Україні, часто зводиться до застосування нових форм роботи в межах традиційної системи, збільшення кількості навчальних предметів, розширення навчальних програм. До того ж серйозну конкуренцію традиційним технологіям виховання становить сучасний рівень розвитку інформаційних технологій [1, с. 18]. Тому, на нашу думку, необхідно є принципово нова демократична освітньо-педагогічна технологія.

Метою статті є визначення сутності інтерактивних технологій полікультурного виховання студентів юридичних спеціальностей засобами іноземних мов, виявлення переваг застосування інтерактивних технологій у процесі полікультурного виховання майбутніх правників.

У сучасному суспільстві формується нова система цінностей – як відкрита, варіативна, духовно та культурно наповнена, толерантна система, здатна забезпечити становлення громадянина-патріота, консолідувати

суспільство на засадах пріоритету прав особистості. Також посилюється увага до культур, мов, національних спільнот, що належать до українського народу. У перетворенні та переосмисленні суспільних, соціально-педагогічних процесів і явищ активізується пошук об'єктивних науково-методологічних обґрунтувань полікультурної освіти.

У трактуванні поняття «інтерактивні технології» різними авторами можна помітити певні розбіжності. Наприклад, О. Пошетун та Л. Пироженко розглядають інтерактивні технології як окрему групу технологій та протиставляють їх активним технологіям завдяки принципу багатосторонньої комунікації [3, с. 8]. Білоруські науковці В. Симоненко та Н. Фомін включають інтерактивні технології до складу активних технологій навчання разом з технологіями проблемного навчання, технологіями навчального співробітництва, ігровими та комп'ютерними технологіями [4, с. 83]. Російський дидакт В. Гузєєв бере за основу класифікації характер інформаційної взаємодії та визначає три навчальних режими: інтраактивний – коли інформаційні потоки проходять всередині самого учня (самостійна робота), екстраактивний – коли інформаційні потоки циркулюють поза об'єктом навчання або направлені на нього (лекція) та інтерактивні – коли інформаційні потоки є двосторонніми (діалог) [2, с. 48].

Володіння іноземними мовами надає фахівцям з юриспруденції значні переваги у здійсненні професійної діяльності; певний рівень міжкультурної комунікації дозволяє зробити юридичний аналіз міжнародних ринків, здійснити юридичне дослідження, вести ділові переговори без участі перекладача, приймати оптимальні рішення у професійній сфері, враховуючи різні аспекти співробітництва із закордонними партнерами тощо. Практика міжкультурної комунікації в юридичній сфері довела, що сучасному фахівцю необхідно не тільки досконало володіти мовою ділового партнера, але й знати культурні особливості його країни, менталітет і традиції носіїв іншої культури. Незнання цих складників унеможливує повноцінне спілкування, а іноді зводить нанівець усі зусилля людей, які виходять на міжнародний рівень юридичного співробітництва.

Запропонована орієнтація на насичення змісту навчально-виховного процесу студентів юридичних спеціальностей полікультурними цінностями стимулювала виникнення й розробку цілого комплексу інтерактивних технологій полікультурного виховання, застосування яких у навчальному процесі вищої школи дає змогу підвищити рівень полікультурної вихованості студентів юридичних спеціальностей. Наприклад, такі методи як: «Метод проектів», «Метод крос-культурного тренінгу», «Метод стимуляції», «Метод рольових ігор», «Метод дебатів», «Метод аналізу джерел», «Метод інтерактивного моделювання».

Розглянемо більш детально деякі з них.

Метод проектів – це освітня технологія, яка націлена на оволодіння студентами новими знаннями в тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних вмінь та навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку.

Проекти можна створювати колективно та індивідуально. Спочатку треба визначити чіткий план роботи, а для колективу ще й розподіл завдань. Після написання проекту йде його презентація перед аудиторією. Наприклад, можна запропонувати такі теми: «Толерантність у полікультурному просторі», «Стосунки в полікультурному суспільстві», «Міжкультурна терпимість – основа соціальної комунікації носіїв різних культур», «Основні закони культурного плюралізму»; культурні універсалії, їх прояв у національних культурах; національні стереотипи і забобони; орієнтація людей у культурному просторі; проблеми розуміння під час міжкультурної комунікації.

Використання методу проектів на заняттях з іноземної мови має ряд беззаперечних переваг: даний метод дозволяє створювати на занятті дослідницьку, творчу атмосферу; кожен студент залучений до активного пізнавального процесу, в основі якого є співробітництво.

На сьогодні у рамках дисципліни «Іноземна мова» розробляються різні проекти: «Міждисциплінарний проект», «Ігровий рольовий проект», «Міжнародний проект».

Іноземна мова в навчальних закладах взаємопов'язана з іншими дисциплінами, що сприяє розширенню світогляду студентів, збагачує їх знаннями з історії, літератури, мистецтва, знайомить з культурою своєї країни та країн, мова яких вивчається. Все це можна здійснити за умов використання міждисциплінарних проектів, які, як правило, виконуються в позааудиторний час. Це можуть бути невеликі проекти, що поєднують дві-три дисципліни, а також достатньо об'ємні та довготривалі. Такі проекти вимагають кваліфікованої координації викладачами, командної роботи творчих груп студентів, які володіють певними дослідницькими завданнями, гарно відпрацьованими формами проміжних та підсумкових презентацій.

Для розвитку творчої активності студентів у навчальний процес залучаються завдання, які сприяють емоційному переживанню фактів іншомовної культури. У даному випадку маємо на увазі ігровий рольовий проект. Учасники виконують певні ролі, котрі обумовлені характером і змістом проекту, особливістю проблеми, що вирішується. Це можуть бути літературні персонажі або вигадані герої, які імітують соціальні або ділові відношення у певних складних ситуаціях.

Міжнародний проект проводиться за безпосередньої участі носіїв мови. Специфіка проектів цього типу полягає в тому, що вони у своїй більшості міждисциплінарні, а всі обговорення проводяться іноземною мовою. Створюється мовний простір, що сприяє формуванню потреби використання іноземної мови як засобу реального спілкування у процесі

міжкультурної взаємодії.

Метод проектів виконує ряд функцій:

- сприяє формуванню пізнавальних інтересів студентів юридичних спеціальностей до вивчення іноземної мови, проектна робота вимагає від майбутніх фахівців активності, творчої самостійності при засвоєнні знань;
- розвиває навички дослідницької роботи, оскільки у процесі виконання цього завдання майбутнім фахівцям з юриспруденції доводиться знаходити й аналізувати необхідні теоретичні джерела, підбирати ілюстративний матеріал, робити свої висновки з досліджуваної теми;
- створює передумови для вдосконалювання й більш глибокого вивчення не лише іноземної мови, а й міжкультурного аспекту в цілому;
- виховує рефлексивну позицію студентів юридичних спеціальностей, а саме навички з об'єктивної самостійної оцінки своєї діяльності;
- розширює індивідуальний лінгвістичний тезаурус майбутніх фахівців з юриспруденції, це пов'язане з тим, що в процесі виконання проектної роботи студенти відкривають для себе нові джерела інформації, котрі можуть знадобитися їм у подальшому вивченні іноземної мови.

Робота над такими проектами формує у студентів юридичних спеціальностей уміння самостійно діяти у соціальних ситуаціях, розвиває почуття відповідальності за кінцевий результат, вміння публічно виступати, доказово й аргументовано проводити презентацію результатів вивчення полікультурних матеріалів, сприяє розвитку рис мовної особистості, яка може здійснювати міжкультурну комунікацію.

Метод крос-культурного тренінгу полягає в організації таких ситуацій, за яких відбувається ознайомлення з міжкультурними відмінностями в міжособистісних стосунках. Завдяки цьому стає зрозуміло, що недостатньо оголосити певну кількість нової інформації про іншу культуру, учасники самі повинні долучатися до ситуацій, у яких культурні розбіжності уявляють у яскравому контрасті. Використовуються такі методи крос-культурних тренінгів:

1. Тренінг самосвідомості, під час якого учасники пізнають своє культурне коріння.
2. Когнітивний тренінг, під час якого дається інформація про іншу культуру.
3. Тренінг атрибуції, який навчає давати пояснення ситуації з точки зору носія іншої культури.
4. Поведінковий тренінг і навчання практичних навичок.

Наприклад, актуальним завданням є зіставлення студентами невербальних форм комунікації, обумовлених полікультурним розмаїттям. Необхідність проведення такого зіставлення обумовлена тим, що осмислення власних комунікативних здібностей неможливе без співвіднесення з іншими культурами.

Учасники тренінгу є представниками двох різних культур. Студенти

мають реальну можливість безпосереднього спілкування зі своїми зарубіжними ровесниками. Поведінка учасників фіксується на відеокамеру. Вирази облич, пози, жести, рухи рук, ніг дають матеріал для відеоаналізу: учасники пізніше зможуть обговорити, а якщо треба, свідомо відкоригувати свою невербальну поведінку.

Дослідження вчених довели, що від 40 до 70 % всієї інформації передається невербальними засобами комунікації. Цей відсоток зростає, якщо передаються почуття людини. Слова повідомляють лише 7 % інформації про емоційний стан особистості, тоді як інтонація – 38 %, вираз обличчя – 55 %.

Також, студентам юридичних спеціальностей корисно було б знати форми привітання притаманні культурі ділового партнера: енергійне рукостискання у США і Європі, уклін – в Японії, обійми і поцілунки для пострадянських країн. Універсальною ознакою привітання є посмішка, але її широта і частота застосування є теж національно зумовленою. Наприклад, «американська усмішка», яка набула статусу національного символу, не є виразом широкого задоволення або радості від зустрічі з ким-небудь, а просто сигналізує про вихованість і неагресивність її носія. Але постійна «американська посмішка» на обличчі може викликати роздратування і відчуття фальші у представників інших культур.

Результатом тренінгу є те, що студенти набувають особистого досвіду в міжкультурній комунікації, формується можливість перенесення здобутих знань у нові полікультурно спрямовані ситуації.

У процесі роботи ми переконалися у перспективності досліджуваної проблеми. Проте, її масштабність не дала змоги охопити всі аспекти у цій статті. Подальшого дослідження потребує розробка практичних рекомендацій щодо використання інтерактивних технологій полікультурного виховання у професійній підготовці майбутніх правників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога : [зб. наук. праць / наук. ред. Завльнюк О. М.]. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2003. – 208 с.
2. Гузеев В. В. Методы и организационные формы обучения / В. В. Гузеев. – М. : Народное образование, 2001. – 128 с.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Симоненко В. Д. Современные педагогические технологии : уч. пособие / В. Д. Симоненко, Н. В. Фомин. – Брянськ : Издательство БГПУ, 2001. – 395 с.

Чеховой Л. О. Від самовдосконалення педагога – до самореалізації учня / Л. О. Чеховой // Сучасна школа України. – К. : Вид. дім «Шкільний світ», 2010. – № 3. – С. 42–48.